

תמנים ונבונים אוהבי עמם בכל לבבם ונפשם ועוסיקים באמונה במצות פקוח נפשות, אחינו העניים והאביונים העובדים אדמת הקודש, חברי העוד "חובבי ציון", ה' עליכם, היו והיו ברכה ושלוש רב וכל טוב שלה,

וחפץ ה' בידכם יצלח!

לענין נחוץ עוד תשלום תמיכה להעובדים עד אשר יצוה ה' את ברכתו במעשה ידיהם ומצמל כפיהם ישבעו עד בא עת התבואה בשנה זו, ואז מזונותיהם יהיו מסוררים בידי של הקב"ה אשר יענה את השמים והם יענו את הארץ אשר נתת את יבלה להם; אל נא נעמוד על דמי אחינו לבלתי תת להם די לעזרה לחלצם מן המצר ולא יגועו חלילה מעצר רעה ורעב בטרם בואם אל מטרותם הנשאה. במקום שיש פקוח נפשות אחינו העניים חכם אין חולקין בדעות ובפרטי מעשים. יבטלו נא היחידים את דעותם ורצונם זהו כבודם מפני רצון הרבים, כי אין אחרנו מוצאים כלי מחזיק ברכה לענינו הקדוש בפרט ולכל דבר קטן וגדול בכלל אלא השלום בלבד, ואם אין שלום אין כלום, והגורמים להתפרדות החבילה עתידים הם ליתן את הדין לפני מי שהשלום שלו וגם לבם נפשו מוסר אכזרי באחרונה על הפרדים בין הדבקים אבל לא יוכלו הושע עוד. בתים רבים גדולים וטובים חוכם לסוסיים על סלע המחלקות חלילה, כן יורונו מעשים רבים מקדם והמון פעולות שמבדאשית, וה' יודע מתי נרפא מן המחלה הזאת העצורה בעצמותינו; ויאל ה' אדון השלום, המחר בציון בית חייו ובשאל עמנו, לצוות את הברכה והשלום אתכם באגודתכם, יאחזו צדיקים זרעם וטהורו ידים יוסיפו אמן לקדושת הפעולה הקדושה והמצוה הדבה הלזו אשר אין עורך לה (הרמב"ן, הגאון מהר"ם עמדין בספרו היקרים והגאון בעל "שפת אמת" וע' שו"ע אהע"ז סי' ע"ה בפ"ת שם בשם הגאון המבי"ט, זכר צדיקים וקדושים לברכה), ואשר יש בה גם מצות פקוח נפש העובדים המצפים לשועה. ומי יתן והיה עם לבב כל אחינו בני ישראל לשלום לבם לחמימה על אחינו עצמנו ונשרנו מחונני עמך ציון ועובדי אדמתה! גם לשדלו להיטיב את מצב אחינו היקרים היושבים לפני ה' באחלי קדש לתורה ולתעודה ואשר עולמם חשך בעדם עתה מחוסר פרנסה ומפני צוק העתים גם בחו"ל ואין להם להשען אלא על אבינו שבשמים ועל עזרת אחינו שבגולה. ובזכות מצות פקוח נפשות העניים החלושים ותשושי כח, בעלי תורה ויראת שמים אשר באה"ק, ובזכות ההשתדלות הקדושה להגדיל ולהאדיר את הישוב הקדוש ע"י עבודת האדמה ומלאכה בידי הצעירים התחפצים ליהנות מיגיע כפם, תחזיקה עינינו בהרמת קרן עמנו ממשך וממרט ובשביבתנו אל אדמת קדשו אשר לקחנו ממנה זה כאלפים שנה, והיה ראשיתנו מצער ואחריתנו ישעא מאד וחפץ רצון אחיכם המוקירים שמכם ומכירים פעולותיכם הטובות בעינינו הגדול והקדוש, מכבידים כרום עריכם, המצפים לישועת ה' ודורש שלום ומחכה לישועת ה' לכלל אחינו בני ציון תיקרים

יצחק אלחנן ספקטאר חוב"ק קאוונא.

בי"ח בריסאן, יום ה' כ"א טבת שנת "לקח קדושו" לפי"ק ותמ"ח.

ישאו ימים והרים שלום לכבוד הרב הגבון והמפורסם כ"י מ"ה שמואל מאהליעל ז"ל.

גלילות ידו הטוהרה מרי"ח כסלו קבלתי זה ימים לא כבירים, ואם כי חבת ירושלים בערה כאש בלבבי, הנה זקנתי ושבתו ואשב פה מהעיר בריאותי, וה' יחזיקי ויאמצני ולא אמנע מלתמוך עמודי החברה לשו"ב א"י כאשר הייתי באמונה עם השר המרומם ר' משה מוניסיפולר.

נתן אדלער הכח.

שני מכתבים ע"ד ישוב א"י
מחרב הגאון אדמו"ר ר' נפתלי צבי יהודה בלין, אב"ד וריש
מתיבתא דק"ק וואלאוין שליט"א.

א

המכתב אשר כתב לבני לעזרים להשתתף בפרוטותיהם
בישוב ארצנו הקדושה.

ראה ראינו, כי היה ה' את רוח עמו ישראל בכל חלקי תבל ומלואה לחושבי נחלות שוממות בארץ הקדושה ולכונן שם מושבות לנדחי ישראל וקול ה' דופק על פתחי לבבנו לאמר: פתחו לי פתח בפעולתכם, כי הגיעה השעה אשר לא יאמר עוד על א"י **עזובה** ואין דורש אותה, ועתה סרה מעליה קללת ה' שתהיה הארץ שוממה, ובה דבר ה' בכריתת ברית לאמר: **"והארץ אזכר!"**

מעשה עלינו לדעת כי מצוה וחובה על מי שהוא מאמין ביעודי הטובות והנחמות לתת די למצוה הבאה לפנינו לעשות אודיה שתהא על אה"ק נוסדה, וכל אחד ממנו יושיט ידו לתת לקופת החברה בכל שבוע כל אשר את לבבו, ואם כי די עניים אנו, ואין בידינו לעשות בזה הענין דבר מסויים לתכלית הישוב, בכ"ז עלינו לקבץ פרוטה פרוטה ולמצוא חשבון ולשלח למקום שעוסיקים בבניו ביד רחבה, להודיע בזה כי רצוננו שלם להשתתף את מיסדי הישוב בארץ אבותינו ומחשבתנו תחזק פעולתם.

והננו מאמינים בהבטחת ה' לאביהם אבינו, וכי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם. ושמתי את זרעך כעפר הארץ אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעך ימנה קום התהלך בארץ לארצה ולרחבה כי לך אתננה" (בראשית יג, טו). מתחלה אמר ה' אשר בראיה יקנה אותה, ואח"כ אמר שיתהלך בארץ ובוה תנתן לו הארץ, והראיה ע"י כי בירושה ראשונה ע"י יחושע בן נון לא נצטוו להקדים פעולתם ולעשות ישוב הארץ טרם בואם, ובבואם מצאו הארץ מיושבת בכל טוב; אבל אחר שיהיה הגלות ויתקיים בנו:

"ישמתי את זרעך כעפר הארץ" שהכל דשים עליהם; ואמר ה' עוד "אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעך ימנה" פירושו, שכמו שישנה שעה שאפשר למנות את עפר הארץ, היינו בימות הגשמים שעפר הארץ נעשה גושם, ככה גם זרעך ימנה, היינו בעת שהצרות מתרבות ושאר אוש מעט מזער - בעת ההיא, קום היתהך בארץ וכו' היינו **בניאיה שאחי הגלות, עלינו להתהלך ארץ ולעסוק בישובה טום זנכה בה ב"ב** - וכמו שהיה בימי עזרא הסופר שקבע איזה אלפים בבבל מכל סוגי בני אדם, גדולי תורה ויראי ה' וגם מאותם **האנשים נשאת ששים כפריות**, אשר היו מורגלים בתלול שבת ולא ידעו את התורה כלל, כל אלה נתקבצו והכינו לשב הארץ בערים עד שאח"כ נתמלאה הארץ מבנית; כן עלינו להתעורר לקול רצון ה' הנשמע מקצה העולם ועד קצהו, בכל מקום אשר אחינו מפורדים שם נדחים ונענים לעשות מה שבידנו מעט או הרבה, ובכל סוגי בני ישראל. ועל המקובצים לעלות לחושיב את איי ולבנותה ולנטוע בה כל עץ מאכל, ועל כולם יתקיימו דברי עזרא הסופר: "יד אליהו על כל מבקשיו לטובה" (עזרא ח, כב) והיתה ידו יתברך שמו עמו להגדיל פעולת ישראל בכל מקום שנקבצים, ליו התכלית ולהרחיב חוג מבטנו מן המיצר על ישוב ארץ אבותינו וישמח לבנו גם אנתנו פה **ולאזינו**, כי זכינו להמנות בכלל מושיבי ומיסידי הישוב והבנין עד אשר נזכה לחיות בעמ הארץ ולאכול מפריה ולשבו משובה ולשמור כל מצות ה' התלויות בארץ בשמחה, בקדושה ובטהרה במחרה בימינו אמן. בחדש כסלו, תרמ"ז.

נפתלי צבי יהודה בולין.

ב.

המכתב אשר כתב הרב הגאון הי"ל לטובי "חובבי ציון" אשר בעיר ווארשא.

מכתבכם בציוף הכתבים אשר כוננתם להחזיקת הענין הנשגב ישוב איי הכל הגיעוני לשבע רצון. בטרם אנהה הנני אומר לפני מע"כ ניי דברי רבותינו בבראשית רבה ובמדרש רות: אלו היה יודע ראובן שהקבי"ה מכתבי עליו "וישמע ראובן ויצלח מידים בכתפו היה מולכו אצל אביו, אילו היה יודע אחרן וכו', אילו היה יודע בועז" וכו'. כך אני אומר, אלו הייתי יודע שדברי הנכתבים לפני המפורזים בעולם וגיעו לעיני ראשי החבורה הקי - אזי הייתי מאריך באופן אחר, אך באמנה טרדתי ועברתי הרבה בהשיבה הקדושה אשר בה כל רוחי וגם אין איש עמדי לשאת משאה, עיי"כ לא שמת לי לב ולא פניתי עת לשלוח אצבע לדבר החברה הקדושה של ישוב איי אשר יש בה גדולים וטובים ממני. אמנם עתה כאשר נאשכתי לחקרא "אחוזי מחובבי ציון" וגם הכירו אותי בעונתם לשלוח אלי קבוצת הכתבים והתקנות אשר נעשו בדעת הרבה של קבוצ אנשי מעלה, בעלי נפש סגולה, כולו אומר כבוד ויקר לכל פעולה, עתה רואה אני כי בהשגחת ה' נמשכתי, אחרים **אוצה**, להיות טפל וחבר למעבי"ה ניי. המקום יתייש יהיה בעזרו ויגמור עליו.

והנה תועדת החבורה הקי שתי סגולות נעלות לה, אחת לישוב אה"ק עיי אחינו עם ה', וכפלים לתושיה בזה, אחת מצדנו, באשר אנו רואים שנות רעה בעוה"ר וישראל מרודף בלי חשך, ולהרבה נושלי ישראל אין תקומה בארץ פורחים. הטוב טוב כי יש איזה מקום מוכשר לישראל אשר ינוח להם שם כמעט. אכן עוד יותר מתועלת זו רואים אנו כי כך החלה ההשגחה העליונה יתברר להעשיב על ידי בנייה נשמות הארץ, כי חלא בימי גלות שפניא ופורטוגאל היתה השעה יותר מוכשרת

מצדנו להאחז בארץ, והתורג מושל הארץ פתח לפני ישראל שרי ארצו בדרושת פתוחות, ובכל זאת לא עלה על דעת גדולי ישראל וחכמיהם להאחז בארץ אבותיהם. **נזמה אנו האזים כי אז לא הגיע עוד הצפון מלפני יתי לחושיב את הארץ.** לעתה אם כי התועלת אלינו לא גברה כי"כ, כי מה יכילים אנתנו בהשתדלותנו להציל-יושלי ישראל, אכן עלינו להתחזק בזה מצד שאנו רואים כי כך סבב בעל הסיבות יתי עלינו להשכיל כי אחר שהארץ הייה נקראת על שמו יתי שהוא ית' חפץ בישובה, עד כי הוצרך משה רבינו לחושיב מלב ישראל שלא יחשבו כשנון המקרא (מלכים ב' יז, כז) "אלהי הארץ", ועיני ה' בה ביהוד, מונב הדבר שמון הממע שיעור חרבן הארץ עיי עונותיהם, וזאת הוכיח בפרשה שלמה לזכרים, פי"ט) אל תאמר בלבבך, שלא יחשבו כי כמו שאנשי שהרשיעו הכענים מאד לא חורשים ה' כ"א עיי שהושיב את ישראל, כך לא יהיו גרשים מן הארץ. להיות שממה, כי אין אומה טובה מישראל לחושיבם בה, עיי הוכיח משה רבנו כי אין דבר שעומד בפני הדין הקשה, כמבואר הכל בבורך "העמק דברי" שם: אכן עתה שאנו רואים שההשגחה מבאה לידי כך, עלינו לרדוף ולהשתדל בכל האפשר לקנות ולנטוע וכדבר ה' ליצחק אבינו: שכן בארץ, ודרשו בב"ר פס"ד עשה שכונה בארץ, חוי נוסע חוי זרע חוי נציב, ואנשי שלא הרבה היה יכול יצחק לבדו לחושיב את הארץ בזמנו שהיתה תחת ממשלת הכנענים והפלשתים, מכל מקום היה יקר בעיני ה' מה שיושיב יצחק, כך עלינו לדעת שיקר בעיני ה' מה שנושיב אנתנו בעמשה ידני, ואפילו תחת ממשלת החנוך.

גלות שפניא להביאנו לידי כך, והיום הניעה שעה לרצון זה, וכי אשר דרא: אך הנסתרות ליה אליהנו, וכמו שאני לנו לחקור מדוע עלה במחשבה להחריב ארץ עשרת השבטים בימי צדקיהו ולא בימי מנשה שהרבה להרשיע ממנו, אלא וכן גלות יהודה בימי צדקיהו ולא בימי מנשה שהרבה להרשיע ממנו, אלא הנסתרות ליה אליהנו, כך אין לנו להתחכם בזה, אך הנגלות לנו כי אחרי שנתעורר הרעיון קרב ישראל מקצה העולם ועד קצהו, בכל מקום אשר אנתנו מפורזים, וקול המון כשול שדי בדבר עיי בניאיו, ועיי עלינו להמשך אחרי קול דבריו זה ולבטור בו יתי שיגמור אחריו. זו היא הסגולה האחת אשר בה נהיתה עיי החברה הקדושה של ישוב איי.

הסגולה השניה היא התאחדות של חרבה דעות שונות למרכז אחד, אשר היא תל תלפיות לכל פזורי עם ה' הן במקומות מפורזים הן בדעות שונות בחליכות עולם של ישראל, וזכינו שזה הענין של ישוב הארץ הוא הברית התכונ המברית את ישראל מקצה העולם ועד קצהו לדעת אחת בזה הענין. ובשעה שכל ישראל נאחדים ונקראו כלם תברים, כדאימת במשכת תניגה דכ"ז דבשעה שכולם כאיש אחד הרי כולם תברים, אהובים וברורים, ובקרבם אלהים ישכון ושפוט במישרים.

הן אמת כי זה שנים רבות שנתיסדת חרבה כזאת בשם "כל ישראל תברים" אשר בה נ"כ נתחברו אדירי עם ה' בעלי דעה כבירה, להרים קרן ישראל ולהוכיח עליהם צדקס במקומות גבוהים, תחת זרועות עולם, וגם פעלו הרבה מאז ועד כה, אבל כאשר מתחלה נתיסדה אז ברחה אהבת לאום ישראל, ולא ברחה אהבת ה' ודתו הקדושה שהיא באמת נשמת ישראל בקיום האום, עיי התמיא המטרה **במתלת כבודם הנשא**, ולא צרפו לתברתם ולפעולתם דעות גדולי תורה ויראות ה', אשר אור הדרות-יהי נר לרגלם להנביא בעוז פעולתם גם בחרתן של ישראל המיוחדת להם אשר הוא העיקר, כמש"כ (בפי שמות פי"ב בהעמק דבר) בלשון ישעיה הנביא (מב' ז) "ואצרך ואתך לברית עם לאור גוים", ואין הפי "ואצרך" מלשון ציורה, שהרי כל הבריות נוצרו ביד ה', אלא הפי "ואצרך" נתתי לך צורה

מויוחדת ככתוב בסי' ויקרא פ' שמיני **יִאבְדִיל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לְהִיטֵי לֵי**, ומכ"כ ואנתך גם **לְבָרִית עִם לְאוּר גּוֹיִם**, היינו להשיב אמונתם של העמים הקדמונים שהתהלכו באלילים, וע"י ישראל הגיעו לסור מן האלילים, וזו משמעות **לְבָרִית עִם**, האמונה באלוה נכרא ברית איש בשם אלהיו, **לְאוּר גּוֹיִם** בהילות ד"א. והיה מכל מקום חכמת לשמור צורת ישראל חזקה בשמירת התורה, והנה החברה הנעלה כ"י"ח לא שמו לב לזה, ע"י העביר צורת הרבה בחורי ישראל, אשר זהו קיומם והיותם בעולם, ועליהם קונן הנביא **יִתְּנֵמִים** היינו ואין אב אמותינו כאלמנותי, פירושו, האנשים שאינם חוששים כ"א לטובת מצב החומרי של ישראל, הרי הם כהאם שאינה חוששת כ"א לבראות הילד ונקיותו, אבל באין אב המודרך ומעמיד את הבן על שלימותו, ושלימות ישראל היא בשמירת צורתם המיוחדת להם.

והנה במכילתא ר"פ בא תניא: שלשה נביאים הם, אחד תבע כבוד האב וכבוד הבן, אחד תבע כבוד האב ולא כבוד הבן, אחד תבע כבוד הבן ולא כבוד האב: ירמיהו תבע כבוד האב וכבוד הבן וכי' לכך נכפלה נבואתו כו', אליהו תבע כבוד האב ולא כבוד הבן שנאמר קמא קנאתי וגו' ומה נאמר וכי', שאל אפשר בבואתי, וזה תבע כבוד הבן ולא כבוד האב, ע"י דבר עמו ולא שלישי. ואם נביאיו הקדושים לא הסכימה דעת המקום ב"ה לדרוש טובת ישראל לבד, מכשי"כ אנתו כשאנו מתאספים לטובתם של ישראל עלינו לאחוז בקצה המטה לשם ה' ולחוש לכבודו ורצונו יתייש, ואז יגדל שם ה' ועורו על ידי פעולתם.

ועתה כאשר אודעה זו על ישוב או"י נוסדה ומתחלה לה כמה גדולי תורה, יברכם ה', יש תקוה ממנה לאחרית טובה, אשר יסיפו להוהר בענין כאשר אור תורתם יהיה להם לאור המאיר חשכת דעת האדם, וחכמי לב וכבירי הדעת אשר בתורה חק' גם המה ישכילו, כי בענין הנוגע לכלל ישראל, אין הודעת נותנת לכל אחד להעמיד על דעתו, כאשר השורר בביתו. ומה רבו מעשי' הדיב יברכתו ה', אשר נזכר באחד ממכתבי העת, כי הזהיר ע"י עושי רצונו שיהיו האנשים אשר החיה וחושב באה"ק שומרי תורה ונצרי מצוה. אשריו שזכה להקים ולבנות מושבות אי"י לשם שמים, וע"י גרר גם למצוה אחרת להעמיד תורת אלהי הארץ ליושבבי בה.

כי עלינו לדעת אשר אפילו מצות שאינן תלויות בארץ, ואפילו מצות שכליות שדעת אנושי מכריחין רק שהמה מפורשים בדבר ה' בתורתו הקדושה, אזי אע"כ שאנו מוזחרים עליהן מכל מקום יותר אנו מוזחרים עליהן בא"י, ושכרם ועונשם שם הרבה יותר מבח"ל, כמפורש בעשרת הדברות: **כַּד אַתְּ אֵבֶדְ וְגוֹ' לַמַּעַן יֵאָרְכּוּ יַמֶּיךָ עַל הָאָדָמָה וְגוֹ'**, ואין לנו מצוה שדעת אנושי מוזחרת עליה יותר ממצות שאין הודעת נותנת ותן חוקי התורה, אע"כ שאנו מוזחרים עליהן מכל מקום, מצות שאין הודעת נותנת יותר בפלטי' של מלך מה"מ הקבי"ה, ומשום זה התחזקו עמ"מ עלינו להזהר ביותר בפלטי' של מלך מה"מ הקבי"ה, ומשום זה התחזקו עזרא ונחמיה להבדיל את עולי הגולה מחלול ש"ק ומשכמים נכרות - אשר הוזהרו באלה גם בבבל, וככה עלינו חו"צ להזהר ולרשום בתקנת הישוב, אשר כמו שאנו משתדלים להושיב אנשים שהם מוכשרים להיות עובדי אדמת הקודש, ככה עלינו להשתדל שיהיו העולים לא"י שומרי תורה הכתובה והמסורה, בלי שום התחממות חו"י, ורק באמונת אומן כי דעת רבותינו רבו ונשגבו מדעתם, ואך עפ"י התלמוד וגודרי פתח החטאת אשר לפתח רובץ, אנו קיימים בעולם בתור עם בלי אבדן צורת ישראל, והיא אשרנו בגוים ככתוב במלאכי ג' **יִאֲשְׁרוּ אֶתְכֶם עַל הַגּוֹיִם** כי תהיו אתם ארץ חפ"י, פ"י, לא כשאר אומות שאם הווי אשר היא נטפלת לו ולארצו, גדולה וכבירה ממנה, טוב לפניה להתבלבל בקרב הווי אשר היא נטפלת לו ולארצו, אבל לא כ"עם ישראל, המה דתם הן תהו ארץ חפץ המקיימת לאומם, וכ"כ נעשי

ע"י גדרם של חכמי המשנה והתלמוד. ועפ"י אשר ישכלו חכמי התורה הקי לפרש בתקנות באר היטב זה הפרט, ובוה יהיו נמשכים אחרי החברה הקי גדולי התורה ברוסא ופולין, אשר יודעים מעכ"ה כי בהעדר דעתם הרמה נמצא חסרון רב בהתחברות המון רב של עם ה' בדוסייה ופולין אשר עוד רד לבס עם אל ותורתו הקדושה ועניניהם אל ראשיהם יביטו הן המה גדולי תורה יצ"ו, ועלינו לחשתל לחברות חברתנו בכל התאמצות, ואל כביר לא ימאס דעת המון רב להיות גומר אחריהם.

עוד זאת ראיתי להגיע, כי הרבה גדולי ישראל מתאוננים על אשר באין קהלות אשר אלופיהן ומנהלי העדה רבו וגמנו לדבר מצוה זו, עתקו וגם גברו חיל לנתק קופות הרמב"ן אשר המה חיי נפשות יושבי אה"ק, או שאר קופות של צדקה, ועלינו לדעת את עצמנו שאין אנו יכולים לשפוט בדעתנו ולהכריע איהו דבר צדקה הוא גדול מחבירו, הן אמרו חו"ל על דהעיק' שטעה במה שהאביל הרבה זהב לבני ביהמ"ק ולא הקדים לפרנס בהם בימי הרעב וענש ע"י שהוהב הוהב הוהב לבני בית המקדש, כי לא אל חפץ עול הוא, ואם דהעיק' חשב וטעה, מכשי"כ שאין אנו יודעים לפלס משקל הצדקות, ומה גם כי עוד לא באנו אל המורה ואל הנחלה, ומאזינו עוד רחוק ממנו, ושאר צדקות קיימי עניי נדכאי לפנינו תלילה לנו הנחלה, בהם, ולא יצעקו אל ה' ומצאנו עון חלילה, ע"כ מהנכחו שיהיהו מתקני סדרי החברה הקדושה באזהרה רבה שלא לנוגע בשום קופה של צדקה חו"י, ובוה ירצו דעת כמה גדולי תורה דחזו בישות' בצדקה גדולה זו, ועתה יחזו ישרות גם תמה ורחבה חברתנו ונסבה למעלה.

אחר כל זה, בתפלה ותחנה אבקש מלפני ה' אלהי ישראל ואלהי הארץ, כי ידריכנו על במת התצלחה, וחברה קדושה הואת תוסיף תת כחה עד אשר נוכח לעמוד ברוחה. כה דברי אחד אחוז בחברה הקדושה והנכוחה, תעמוס בעבודה רבה

נפתלי צבי יהודה בלין.

א.

אלו ואלו דברי אלוהים חיים.

על דבר השאלה הנכבדה בענין גאולת ישראל המקוה למיחלים לה, אם היא בדרך נסי, או בדרך טבעי, מפני שגדולי ישראל באשכנז בשנים האחרונות אחוז בדרך השני שתהיה ברצון העמים והממשלות ובדרך הטבעי, וכנגדם רב גדול אחד מארצנו הקפיד בדבר מאז והחליט שתהיה רק בדרך נסי; ואף כי מצעירי הדברים אני בארצנו, אבל הלא בנינו נפשות מתחילין מן הקטן, וע"כ לחביבות הענין ויקרתו אתן את לבבי לשאת ולתן בחלבה זו העמומה ועלמה ומבוסה הרבה מאד בכתובים ובש"ס. בכתובים באו הדברים בשמלות מלצות נשגבות ועלות בדרך השיר, ובש"ס באו בחזות סתומות ועלמות באין לנו מפתח לפותחם, וגם הראשונים שבאו אחריהם לא גלו לנו טפחיים, רק כחודו של מחט מעורב באוצר חכמתם המרובה אשר גם מבקשיהם לא ימצאום בלי עמל וגיעה רבה, בכדי שלא לגלותם לעין כל, והדברים עתיקים. אבל הדעת מכרעת כי שני הדרכים הם דברי ה', וא"כ אין להחליט לא לכאן ולא לכאן, ואין הדעת נוטה למית קפון דבר ולהקליט שא"י להיות רק בדרך אחד, כפי אשר יבחר ויקרב איש אחד לפי דעתו ושכלו, כי הלא אם נראה מראש צורים בגוי העתיק יומין הלזה נמצא ששני